

AVRUPA KOMİSYONU TÜRKİYE 2005 İLERLEME RAPORU

Abdullah DİNÇKOL¹

ÖZET

Türkiye-AB ilişkilerinin Türkiye 2005 İlerleme Raporu açısından ele alındığı bu makalede, Türkiye'nin üyeliğinin Birlik üzerinde meydana getireceği sosyal, jeopolitik ve kültürel etkiler anlatılmaktadır. 2005 Türkiye İlerleme Raporu, daha önceki raporlarla büyük ölçüde aynıdır. Rapor, Birlik ile Türkiye arasındaki ilişkileri tanımlamakta, üyelik için siyasi kriterler açısından durumu incelemekte; üyelik için ekonomik kriterler açısından Türkiye'nin durumunu ve geleceğini değerlendirmekte; Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir deyişle, Antlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikaları olarak tanımlanan müktesebatı üstlenme kapasitesini gözden geçirmekte; Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerini ne ölçüde yerine getirdiğini kısaca incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkiye 2005 İlerleme Raporu, Katılım Ortaklığı.

EUROPEAN COMMISSION, TURKEY 2005 PROGRESS REPORT

ABSTRACT

The article, in which the relations between Turkey and the Union are analysed from **Turkey 2005 Progress Report** perspective, focuses on the social, political and cultural influences of the Turkish membership on the Union. The structure of the **Turkey 2005 Progress Report** is largely the same as that used in previous years. The report: describes the relations between Turkey and the Union; analyses the situation in respect of the political criteria for membership; assesses Turkey's situation and prospects in respect of the economic criteria for membership; reviews Turkey's capacity to assume the obligations of membership, that is, the *acquis* as expressed in the Treaties, the secondary legislation, and the policies of the Union; briefly examines the extent to which Turkey has addressed the Accession Partnership priorities.

Keywords: Turkey 2005 Progress Report, Accession Partnership.

¹ Prof. Dr. İstanbul Ticaret Üniversitesi Hukuk Fakültesi. - İstanbul

1. GİRİŞ²

Avrupa Birliği-Türkiye ilişkilerinin resmî başlangıcı, 1958 yılında **Avrupa Ekonomik Topluluğu**'nun 6 ülke tarafından kurulmasının ardından Türkiye'nin ortaklık için 31 Temmuz 1959'da yaptığı başvuruya dayanmaktadır.

AET Bakanlar Konseyi Türkiye'nin ortaklık başvurusunu kabul etmiş ve yapılan hazırlık görüşmelerini takiben 12 Eylül 1963 tarihinde, Türkiye ile Avrupa Ekonomik Topluluğu arasında bir ortaklık yaratan anlaşma olan **Ankara Anlaşması** (<http://www.deltur.cec.eu.int/kankara.rtf>) imzalanmıştır.

Anlaşma, hazırlık dönemi (5 yıl), geçiş dönemi (1973 itibarıyla 12 ve 22 yıllık iki ayrı dönem) ve nihai dönem olarak üç devre öngörmüştür. Geçiş döneminin sonunda ise gümrük birliğinin tamamlanması planlanmıştır. Anlaşmada öngörülen Hazırlık döneminin sona ermesiyle birlikte, 13 Kasım 1970 tarihinde imzalanan ve 1973 yılında yürürlüğe giren **Katma Protokol**'de (http://www.tribeca.com.tr/delturtest/_webpub/katma_protokol.doc) geçiş döneminin hükümleri ve tarafların üstleneceği yükümlülükler belirlenmiştir.

Ancak, Türkiye geçiş dönemindeki yükümlülüklerini yerine getirememiş, 1978-1988 yılları arasında gümrük indirimleri durdurulmuş ve ilişkiler 1980 askeri darbesiyle kesintiye uğramıştır. Türkiye'nin 14 Nisan 1987'de yılında yaptığı tam üyelik başvurusuyla ivme kazanan **Avrupa Birliği (AB)** – Türkiye ilişkileri, 1993 tarihinde Gümrük Birliği müzakerelerinin başlaması ile yeni bir boyuta geçmiştir. İki yıllık müzakerelerden sonra Ortaklık Konseyi'nin 1/95 sayılı kararıyla Türkiye ile AB arasındaki Gümrük Birliği 1 Ocak 1996'da yürürlüğe girmiştir.

1999 yılında Helsinki'de gerçekleştirilen **AB Zirvesi** (Avrupa Konseyi), AB – Türkiye ilişkileri için bir dönüm noktası oldu. Bu Zirve'de AB, Türkiye'nin adaylığını resmi olarak kabul etti ve bu kararın ardından Türkiye'yi AB üyeliğine hazırlayabilmek için diğer aday ülkelerde olduğu gibi bir katılım öncesi strateji uygulanmaya başlandı. Bu katılım stratejisi birbirine bağlı aşağıda açıklanan birkaç unsuru içermektedir:

- Katılım Ortaklığı Belgesi,
- İlerleme Raporları,
- Tek finansal çerçeve kapsamında yıllık yardım,
- Avrupa Topluluğu programlarına ve kuruluşlarına katılım.

² Bu makale, 6 Aralık 2005 / **İstanbul Ticaret Üniversitesi, 2005 Yılı Türkiye İlerleme Raporu Paneli**'nde "*Hukuksal, Siyasal ve Sosyal Yönleriyle İlerleme Raporu*" ismiyle tebliğ olarak sunulmuştur.

Katılım Öncesi Strateji'nin en önemli unsuru Avrupa Komisyonu'nun her yıl düzenli olarak hazırladığı ve aday ülkelerin üyelik yolunda kaydettiği gelişmeleri değerlendiren önerilerde bulunduğu “**İlerleme Raporu**”dur.

Bu raporlar, müzakerelerin yürütülmesi veya katılım kriterlerine göre adaylık sürecine yeni eklenen ülkeleri kapsamı konusunda karar alınması için Konsey açısından birer dayanak oluşturmaktadır. (OTDÜ, Avrupa Birliği Ofisi).

Türkiye hükümeti de bu strateji çerçevesinde, düzenli olarak, Katılım Ortaklığı ve Müktesebatın Kabulüne ilişkin Ulusal Programlar hazırlamaktadır. Avrupa Komisyonu da İlerleme Raporu'nu hazırlarken Türk hükümetinin sunduğu bilgiler, Avrupa Parlamentosu rapor ve kararları, Avrupa Konseyi, AGİT ve uluslararası finans kuruluşları başta olmak üzere uluslararası örgütler ve sivil toplum örgütlerinin değerlendirmelerinden faydalanmaktadır. Bu husus “**Türkiye 2005 İlerleme Raporu**”nun “**Giriş**” bölümünün “**Önsöz**”ünde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Bu rapor çok sayıda bilgi kaynağından yararlanılarak hazırlanmıştır. Türkiye, son raporun yayınlanmasından bu yana üyelik için yürüttüğü hazırlıklar konusunda kaydettiği ilerlemeye ilişkin bilgi vermeye davet edilmiştir. Türkiye'nin Ortaklık Anlaşması, müktesebatın üstlenilmesine ilişkin Ulusal Program çerçevesinde sağladığı bilgiler ve bazı alanlarda idari kapasitenin değerlendirilmesi kapsamında verilmiş çeşitli uzman görüşler ilave kaynakları oluşturmuştur. Konsey görüşleri ile Avrupa Parlamentosu raporları ve kararları da raporun hazırlanmasında dikkate alınmıştır. Komisyon aynı zamanda başta Avrupa Konseyi, AGİT, uluslararası mali kuruluşlar ile sivil toplum örgütlerinin katkıları olmak üzere muhtelif uluslararası kuruluşların değerlendirmelerinden de istifade etmiştir.”
(http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf)

Türkiye için ilk İlerleme Raporu Kasım 1998'de yayımlandı ve bunları 1999, 2000, 2001, 2002, 2003, 2004 ve 2005 yıllarında hazırlanan raporlar izledi. (1998 -2005 ilerleme raporları için bk: http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/)

2. İLERLEME RAPORLARININ NİTELİĞİ

AB İlerleme Raporları, siyasal etkisi, nasıl üretildiği sorusunun önüne geçen bir doküman türüdür. “Nasıl” sorusu, hakkında bilgi sahibi olmak, raporların siyasal ve sosyal sonuçlarını bütün olarak değerlendirmek bakımından gerekli olmaktadır.

Siyasi bir doküman olan AB İlerleme Raporları, değerlendirme türündeki (evaluative type of study) bir bilimsel çalışmanın ürünüdür. Değerlendirme çalışmaları, Birleşmiş Milletler bünyesinde özellikle kalkınma sorunsalı çerçevesinde yürütülen projelerin yaygınlaşmasına paralel olarak son onlu yıllarda gelişmiş bir çalışma türüdür. Uygulanmış ya da uygulanmakta olan bir projenin, planlanan içeriğine ve hedeflerine hangi ölçüde uygun yürütüldüğünü saptamaya dönük bir çalışma mantığına sahiptir. Burada, projenin içeriği ve hedefleri verilidir; yapılacak değerlendirmede söz konusu projenin içerik ve hedefleri sorgulanmaz ve revizyon talep edilmez. Aynı şekilde, bu çalışma türü, projenin yürütülmesinde ortaya çıkan sorunların kendi içinde tutarlı ve rasyonel gerekçelere sahip olup olmamasıyla ilgilenmez, bunları “düzeltmesi gereken uyumsuzluklar” şeklinde değerlendirir. Bir başka ifade ile, bu çalışma türü, araştırma nesnesi ile diyaloga girmez; projenin uygunluğu ve uygulanabilirliği önkabulü ile hareket eden otoriter bir çalışma planına sahiptir. (ATAUM Araştırma Grubu, 2003).

Bu metodolojik özelliklerle AB İlerleme Raporlarına bakıldığında şunlar söylenebilir: AB İlerleme Raporları, AB'nin olgunlaşmış bir proje olduğu önkabulüne sahiptir. Buna göre, AB; içerik, biçim ve hedefleri itibarıyla gözlemlenebilir değişkenlere (kriterlere) ve göstergelere (kanıtlara) sahip “tamamlanmış” bir projedir. İlerleme Raporu, yöntemsel açıdan, bu kabulün gerçeği ne ölçüde yansıttığıyla ilgilenmez, ona göre AB oluşumu, toplumsal gerçekliğin iktisadi ve siyasi/hukuki düzeyleri itibarıyla tamamlanmış bir proje iken, kültürel düzey, en azından rapor tekniği bakımından, değerlendirme kriterleri yoluyla sabitleştirilmiş ve ölçülebilir kılınmış değildir. (ATAUM Araştırma Grubu, 2003).

Bu çerçevede, İlerleme Raporu, Birliğe aday ülkelerin performanslarını iktisadi ve siyasi kriterler ile üstlendikleri yükümlülükler (müktesebat) itibarıyla mercek altına alırken, katılım tarihi almış adayların performansları üstlendikleri yükümlülüklerle sınırlı olarak değerlendirilmektedir. Temel ölçüt, aday ülkelerin söz konusu kriterleri ve yükümlülükleri hangi ölçüde ve hızda yerine getirdiğidir, “nasıl” ve “neden” soruları ikincil bir öneme sahiptir. Nitekim kimi durumlarda kriterleri yerine getirme tarzı ile kriterlerin kendisi (demokrasi ve hukukun üstünlüğü) çelişkiye düşebilmektedir. Bu durumda bile temel değerlendirme uyum konusunda ilerlemenin kaydedildiği şeklinde olmakta, söz konusu çelişkiler ise “düzeltmesi” kaydı düşülen ikincil problemler şeklinde ele alınmaktadır. (ATAUM Araştırma Grubu, 2003). Örneğin, “**Türkiye 2005 İlerleme Raporu**”nda Türkiye'nin siyasi kriterlere uyum performansının ve değişim hızının 2005 yılında düştüğüne dair bir uyarı gelmekte ve Türkiye'nin müzakere süreci boyunca da siyasi kriterlere uyum ve uygulamaya azami özen göstermesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Raporun siyasi kriterler bölümünde sık sık vurgulanan bu husus, reformların uygulanmasında aksaklıklar, eksiklikler ve özellikle de düzensizlikler gözlemlendiği yönündedir. Ancak ileride tekrar değinileceği üzere Rapor, bu hususların düzeltilmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

İlerleme Raporları, AB'nin daha önceki genişlemelerinde görülmeyen benzersiz bir nitelik taşımakta, genişlemenin AB kontrolünde ilerlemesini daha da kolaylaştırmakta ve AB'nin tüm aday ülkelere aynı objektif standart ve kriterleri uygulamasını mümkün kılan bir işlev görmektedir. Katılım sürecinde zaman zaman aday ülkelerin katılım ortaklığı öncelik ve hedeflerinden sapmalar gösterdikleri durumlarda da AB, devreye Komisyonun ilerleme raporlarını sokarak ilgili aday ülke ya da ülkeleri gerekli önlemleri almaya yönlendirmiştir. Bu haliyle, Komisyonun ilerleme raporları, yeni genişleme sürecinde müzakere ve katılım sürecini doğrudan ve düzenli olarak etkileyen bir araç işlevi görmüş, ayrıca bu işleviyle ve yıldan yıla hazırlanmasıyla, aday ülkelerin katılım sürecinde gevşek davranarak diğer adayların gerisinde kalmasını önlemede ve bu ülkelerdeki kamuoyunun genişlemeye ilgisini canlı tutmada da önemli rol oynamıştır.

Komisyonun 1998'den bugüne birer yıl arayla yayınladığı ilerleme raporları genişlemenin bugün vardığı nokta itibarıyla hayati rol oynamıştır. Komisyon raporları, Konseyin katılım sürecine ilişkin kararlarının temelini oluşturan belgeler niteliği taşımaktadır. Kopenhag kriterlerinin (*demokratik kurumların işlemesi, hukukun üstünlüğü, insan hakları ve azınlıklara saygı, işleyen bir piyasa ekonomisi, müktesebata uyum konusunda ilerleme*) yerine getirilmesi konusunda görüş bildiren AB Komisyonu'nun takdiri, söz konusu kriterler pek çok konuda belirsiz ifadeler içerdiği için, çok önem kazanmaktadır. (Avcı / Gökler, 2004). Komisyon, eğer aday ülkelerden birinin ya da birkaçının müzakerelerin başlatılmasına hazır olduğuna kanaat getirirse, Konsey de o zaman bu raporlara dayanarak ilgili aday ülke ya da ülkelerle müzakere açılmasına karar verebilmektedir. Teknik olarak ilerleme raporları, her bir aday ülke için ayrı ayrı hazırlanmaktadır. Ancak spesifik karakterli bu raporlara ilaveten, bir de ilerleme raporlarının sonuçları itibarıyla genel bir değerlendirmesini içeren Karma Belge yayınlanmaktadır. Karma Belge, 2000 yılı ilerleme raporları itibarıyla "**Genişleme Stratejisi Belgesi**" adını almıştır. (ATAUM Araştırma Grubu, 2003). Bu makalede ayrıca "**Komisyon Bildirimi – 2005 Genişleme Stratejisi Kağıdı**"na da (http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_en_strategy_paper.pdf) değinilecektir.

İçerik açısından ilerleme raporlarında Komisyon, son bir yıl içinde ekonomik ve siyasi kriterler ile müktesebata uyum ve idari kapasitelerin güçlendirilmesi alanlarında kaydedilen ilerlemeyi, ilerleme kaydedilemeyen alanları ve gelecekte yapılması gerekenleri ortaya koymaktadır. Ayrıca raporlarda, eğer hazırlanmış ve yürürlüğe girmişse, aday ülkenin Ulusal Programının, katılım ortaklığındaki öncelikleri kısa ve orta vadede karşılayıp karşılamadığı da değerlendirilmektedir.

3. TÜRKİYE 2005 İLERLEME RAPORU ve DİĞER BELGELER

Bu çalışmanın konusunu her ne kadar Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun "*Türkiye 2005 İlerleme Raporu*" oluşturmaktaysa da, raporun tek başına okunması yeterince aydınlatıcı olmayacaktır. Zira aynı gün Komisyonca yayınlanmış 3 rapor bulunmaktadır. Bunlar;

1. Avrupa Komisyonu, "*Türkiye 2005 İlerleme Raporu*" (http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf)
2. Avrupa Toplulukları Komisyonu, "*Türkiye ile Katılım Ortaklığı'nın kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair bir KONSEY KARARI için Öneri*" ve Eki: "*Katılım Ortaklığı Belgesi*" (http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_ii/com_559_final_en_tr_partnership.pdf)
3. Avrupa Toplulukları Komisyonu, "*Komisyon Bildirimi – 2005 Genişleme Stratejisi Kağıdı*" (*Türkiye, Hırvatistan, (Batı Balkanlar: Arnavutluk, Bosna-Hersek, Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya, Sırbistan ve Karadağ ve Kosova) Strateji Belgesi ve Eki: Arnavutluk, Bosna-Hersek, Hırvatistan, Sırbistan ve Karadağ ve Kosova ile Türkiye İlerleme Raporları Sonuçları*) (http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_en_strategy_paper.pdf)

Bu bilgilerden sonra sağlıklı bir değerlendirme için yapılacak olan şey; Avrupa Toplulukları Komisyonu'nun "*Katılım Ortaklığı Belgesi*" ve "*Türkiye 2005 İlerleme Raporu*"nu birlikte okumak; "*2005 Genişleme Strateji Kağıdı*" ile karşılaştırarak, "*Türkiye 2004 İlerleme Raporu*" ile birlikte değerlendirmektir.

"Türkiye 2004 İlerleme Raporu"na ilişkin değerlendirmeye (Dinçkol, 2004) geri dönüş yaptığımızda şu sonuçlara ulaşıldığı görülmektedir:

"Avrupa Birliği Komisyonu'nun Türkiye ile ilgili "İlerleme Raporu", "Etki Raporu" ve "Türkiye Hakkındaki Tavsiye Raporu" birlikte okunduğunda şu üç gerçek ortaya çıkmaktadır:

- *Türkiye, siyasi kriterleri tamamladı;*
- *Türkiye ile üyelik müzakerelerine başlanmalı;*
- *ANCAK Türkiye çok büyük bir ülke, farklı tedbirler alalım (Başyurt, 2004).*

Öte yandan, üç raporun ortaya çıkardığı üç gerçek, Türkiye'ye daha önceki ve mevcut adaylara uygulanmayan “çifte standartları” da beraberinde getirmektedir.

Raporlarda son derece “adil değerlendirmeler”, “hakkaniyetli tespitler”, ama “adil olmayan farklı tavsiyeler” bulunmaktadır.”

Avrupa Komisyonu tarafından 9 Kasım 2005 tarihinde açıklanan “Türkiye 2005 İlerleme Raporu”nda ve “Türkiye ile Katılım Ortaklığı'nın kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair bir KONSEY KARARI için Öneri” başlığını taşıyan “Katılım Ortaklığı Belgesi”nde ise bilinmeyen, sürpriz olarak nitelenecek yeni bir şey yok diyebiliriz.

Raporun yapısı, 2003 ve 2004 yılları İlerleme Raporlarıyla büyük ölçüde aynıdır. Bu durum Türkiye 2005 İlerleme Raporu'nun “Giriş” bölümünün “Önsöz”ünde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Bu ilerleme raporunun yapısı, daha önceki raporlarla büyük ölçüde aynıdır. İşbu rapor,
-Birlik ile Türkiye arasındaki ilişkileri tanımlamakta,
-üyelik için siyasi kriterler açısından durumu incelemekte,
-üyelik için ekonomik kriterler açısından Türkiye'nin durumunu ve geleceğini değerlendirmekte,
-Türkiye'nin üyelik yükümlülüklerini, diğer bir deyişle, Antlaşmalar, ikincil mevzuat ve Birlik politikaları olarak tanımlanan müktesebatı üstlenme kapasitesini gözden geçirmektedir³.
-Türkiye'nin Katılım Ortaklığı Belgesindeki önceliklerini ne ölçüde yerine getirdiğini kısaca incelemektedir.”

Bu yıl üçüncüsü yayımlanan “Katılım Ortaklığı Belgesi” (KOB) ise, siyasi ve ekonomik kriterlere ve AB müktesebatına uyum yönünde yerine getirilmesi gerekenleri kısa (1-2 yıl) ve orta (3-4 yıl) vadeli öncelikler şeklinde, ana hatlarıyla sıralayan bir nevi yol haritasıdır.

³ “Bu bölüm, sadece mevzuatın uyumlaştırılmasını değil, müktesebatın etkili biçimde uygulanması için gerekli hukuki ve idari kapasitenin geliştirilmesini de içermektedir. Avrupa Konseyi, bu ikinci hususun önemini 1995 Madrid Zirvesinde ve müteakip vesilelerle ve son olarak da Aralık 2002 tarihinde yapılan Kopenhag Zirvesinde vurgulamıştır. Avrupa Konseyi tarafından, Madrid Zirvesinde, aday ülkelerin, uyumlu bir bütünleşme için gerekli koşulların oluşturulabilmesi bakımından, idari yapılarında gerekli düzenlemeleri yapmalarının gereği vurgulanmıştır. Kopenhag Zirvesinde de, aday ülkelerde, hukuki ve idari reformların önemi vurgulanarak, bu reformların aday ülkelerin üyelik için hazırlıklarının ilerlemesine katkıda bulunacağı ifade edilmiştir.” (FAZLIOĞLU / AKTAN, 2005).

Kaydedilen ilerlemeleri ve mevcut eksiklikleri detaylandıran “**İlerleme Raporu**” ve bu eksikliklerden hareketle yapılması gerekenleri ortaya koyan “**KOB**”, birbirlerini tamamlayıcı unsurlar içermektedir. İki belgenin de yukarıda daha önce belirtildiği gibi, sürpriz unsurlar taşımadığı, gerek üslup, gerek içerik açısından büyük ölçüde dengeli ve gerçekçi olduğu görülmektedir.

Dikkat çeken bir diğer husus ise bazı hassas konularda, önceki yıllardaki raporlara göre daha dikkatli ve özenli bir dil kullanılmış olmasıdır. 2005 Yılı İlerleme Raporu, bir önceki İlerleme Raporu’ndan bu yana Türkiye’nin siyasi ve ekonomik kriterler ile müktesebat uyumu alanlarında kaydettiği “*ilerlemeleri ve eksikliklerini*” eleştirel bir bakış açısı ile özellikle de eksikliklerin düzeltilmesini hedefleyerek, ayrıntıları ve örnekleri ile ortaya koymaktadır. **KOB** ise çok daha kısa ve öz bir yaklaşımla; önümüzdeki dört yıllık dönemde neler yapılması gerektiğini belirlemekte ve sıraladığı önceliklerin Türkiye tarafından hazırlanacak kapsamlı bir plan çerçevesinde gerçekleştirilmesi beklentisini dile getirmektedir. Bu açıdan her iki belge de temel referans belgeleri olarak değerlendirilmeli ve tespit edilen eksiklikler yol gösterici olmalıdır (IKV, 2005).

3.1. Türkiye 2005 İlerleme Raporu

Türkiye 2005 İlerleme Raporu, değerlendirmeleri aşamasında, bundan önceki raporlarda olduğu gibi “*fiilen alınan kararlar*”ı, *fiilen kabul edilen mevzuat*’ı ve *fiilen uygulanan tedbirler*’i temel almıştır. “*Kural olarak hazırlık veya meclis onayı gibi değişik aşamalarda mevzuat veya tedbirler*”i dikkate almamıştır.

“Bu yaklaşım, tüm aday ülkelere eşit muamelede bulunulmasına ve katılım sürecindeki her ülkenin katılım hazırlığında elde ettiği somut ilerlemelerin nesnel bir şekilde değerlendirilmesine olanak tanımaktadır.”

Türkiye 2005 İlerleme Raporu, “*Giriş*”, “*Üyelik Kriterleri*” ve “*Katılım Ortaklığı: Genel Değerlendirme*” şeklinde üç bölümden oluşmaktadır.

3.1.1 Raporun “Giriş” Bölümü

İlerleme Raporu’nun “*Önsöz*” ve “*AB ve Türkiye Arasındaki İlişkiler*” alt başlıklarını içeren “**Giriş**” bölümünde dikkati çeken önemli saptamalar bulunmaktadır. İkili ilişkilerdeki son gelişmeler ve “Ortaklık Anlaşması”nın tatmin edici bir şekilde işlemeye devam ettiği belirtilirken, Türk tarafının AB’nin bazı beklentilerini henüz karşılamadığı ifade edilmektedir. Rapor’a göre, “*Gümrük Birliği’nin geneldeki*

başarısına karşın, Türk tarafının hâlâ yerine getirmedeği bazı yükümlülükler bulunmaktadır.”

Bunlardan bazıları (*Fasıl 1: Malların serbest dolaşımı, 7: Fikri Mülkiyet Hakları Kanunu, 8: Rekabet Politikası, 30: Dış İlişkiler v.b.*) şeklinde sayılmış ve şu şekilde belirtilmiştir:

“Bu özellikle, ticarete teknik engeller, devlet yardımları, fikri mülkiyet haklarının güçlendirilmesi ile AB’li ve Türk işletmeciler arasında ayırım yapan hükümler için geçerlidir.

Alkollü içkiler dahil, bir kaç sektörde yabancı üreticilerin piyasaya erişimi, tarife dışı engeller ve ayırımı muamele suretiyle engellenmektedir.

İthalat lisansı uygulaması Gümrük Birliği’ne uygun değildir ve gecikmeden kaldırılması gerekmektedir.

Türkiye mevcut ihtilafları ikili düzeyde ya da konuyu yetkili adli kurumlara havale etmeyi kabul ederek çözmelidir.

Türkiye devlet yardımlarına ilişkin Gümrük Birliği yükümlülükleri konusunda hala anlamlı adımlar atmamıştır.

Son olarak, Türkiye, ortak dış tarifeye uyumunu tamamlamamıştır. AB, bir çok vesileyle, Türkiye’yi, ulaştırma araçları dahil, malların serbest dolaşımına ilişkin tüm kısıtlamaları kaldırmaya çağırmıştır.

(...)

Bu konunun her iki taraf için de önemi dikkate alındığında, AB, müzakerelerin bir an önce yeniden başlamasını ümit etmektedir.”

Aynı şekilde ticaret alanında da Türkiye’nin AB’ye ihracatının artarak, toplam ihracatın % 55’ini oluştururken; Türkiye’nin özellikle canlı büyükbaş hayvan, sığır eti ve diğer hayvansal ürünlere yönelik **ithalat yasağını devam ettirdiğine** ilişkin **şikayet** de sözkonusudur.

3.1.2. Raporun “Üyelik Kriterleri” Bölümü

Üyelik Kriterleri, Türkiye 2005 İlerleme Raporu’nda üç bölümde düzenlenmiştir. Bunlar:

- 1- Genişletilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Kriterler,
- 2- Ekonomik Kriterler,
- 3- Üyelik Yükümlülüklerini Yerine Getirme Kabiliyeti’dir.

Bu çalışma, İlerleme Raporunun siyasal ve sosyal yönleri ile değerlendirmeye yönelik olduğu için, sadece “*Genişletilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Kriterler*” kısmı üzerinde durulacaktır.

Türkiye 2005 İlerleme Raporu, “Aday ülkelerin üyelik için karşulamaları gereken siyasal kriterler, Haziran 1993 Kopenhag Zirvesinde karara bağlandığı şekliyle, bu ülkelerin “demokrasiyi, hukukun üstünlüğünü, insan haklarını, azınlıkların korunması ile azınlıklara saygı gösterilmesini teminat altına alan kurumların istikrarını” sağlamış olmaları gerektiği hükmünü amirdir” şeklinde bir girişten sonra, Türkiye için ayrıca başka kriterlerin de inceleneceğini ifade etmektedir. Buna göre “Komisyon, bu bölümde, ayrıca Türkiye’nin iyi komşuluk ilişkilerine yönelik taahhütleri bağlamında yerine getirmesi gerekenler ve halen çözümlenmemiş sınır anlaşmazlıklarının çözümü yolundaki yükümlülükleri de dahil olmak üzere bölgesel sorunları, Kıbrıs sorununun kapsamlı olarak halline yönelik çabalara verdiği desteği ve Kıbrıs’la ikili ilişkilerin normalleştirilmesini inceleme altına almaktadır.”

Bu ifade de göstermektedir ki, Türkiye’nin karşılması gereken kriterler, sadece Kopenhag Zirvesi’nde tanımlanan ve Mayıs 1999’da Amsterdam Antlaşması’nın yürürlüğe girmesiyle birlikte, Avrupa Birliği Antlaşması’nın temel birer ilkesi haline gelen siyasal kriterlerden ibaret değildir. Ayrıca “iyi komşuluk ilişkilerine yönelik taahhütleri”, “çözümlenmemiş sınır anlaşmazlıklarının çözümü yolundaki yükümlülükleri de dahil bölgesel sorunlar”, “Kıbrıs sorununun kapsamlı olarak halline yönelik çabalara verdiği destek” ve “Kıbrıs’la ilgili ilişkilerin normalleştirilmesi” konuları da, Türkiye’nin incelenen ve doğal olarak yerine getirmesi gereken kriterlerdir.

“Genişletilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Kriterler”; “Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü”, “İnsan Hakları ve Azınlıkların Korunması” ve “Bölgesel Konular” şeklindeki üç başlık altında düzenlenmiştir. Bölümün sonunda ise, bir “Genel Değerlendirme” bulunmaktadır.

Belirtilen bu üç başlık altında Türkiye’de gerçekleştirilen veya gerçekleştirilemeyen uygulamalar, alınan veya alınamayan kararlar, kabul edilen veya kabul edilemeyen mevzuat ve uygulanan veya uygulanamayan tedbirlere yer verilmiştir. Bunlara tek tek veya başlıklar altında dahi değinmek bu çalışma kapsamında olanaklı olmadığı için, “Genişletilmiş Siyasal Diyalog ve Siyasal Kriterler” bölümünün sonundaki “Genel Değerlendirme”yi incelemeye temel almak yerinde olacaktır.

Bu bölümde öncelikle vurgulanması gereken en önemli husus, “Türkiye’de siyasi dönüşüm devam etmekte ve ülke, Kopenhag **siyasi kriterlerini** yeterli derecede karşulamayı sürdürmektedir.” ifadesinin yer almasıdır. Bu ifadeyi takip eden tespit ve değerlendirmeler AB tarafından müzakerelere başlamak için yeterli görülen Türkiye’nin siyasi kriterlere uyum performansının daha da artırılmasına ve sürdürülebilirliğine yöneliktir. Bu saptamadan hemen sonra değişim hızının 2005

yılında düştüğüne dair bir uyarı gelmekte ve Türkiye'nin müzakere süreci boyunca da siyasi kriterlere uyum ve uygulamaya azami özen göstermesi gerektiğine dikkat çekilmektedir. Rapora göre "...2005 yılında değişim hızı yavaşlamıştır ve reformların uygulanması yer yer farklılıklar göstermektedir." Reformların sürdürülmesi ile müzakere süreci arasındaki sıkı bağlantı göz önüne alındığında bu uyarının önemle dikkate alınması gerekmektedir.

Türkiye, müzakerelere başlamak için asgari koşulları yerine getirmiştir. Ancak AB, tüm aday ülkelerden müzakere sürecinde bu kriterlere tam uyum ve uygulamayı sağlamasını beklemektedir. Beşinci genişleme sürecinde yer alan ve bugün üye olan tüm ülkeler, üyeliklerinin gerçekleştiği tarihe kadar tüm ilerleme raporlarında yoğun biçimde eleştirilmiş, ve üyeliklerinin askıya alınabileceği uyarıları ile karşılaşmışlardır. Bunun son örneği Bulgaristan ve Romanya'dır. Bu iki ülke 2007'de üye olmak üzere Katılım Antlaşması'nı imzalamış olmalarına karşın, 2005 yılı İzleme Raporlarında halen bazı eksikliklere dikkat çekilmektedir. Bu konudaki uyum sorunları nedeniyle her iki ülkenin üyeliklerinin de 2008'e ertelenmesi gündemdedir. Dolayısıyla Türkiye'nin, Komisyon'un tespitlerini dikkate alarak siyasi kriterlere uyum yönündeki çabalarını ivme kaybetmeden sürdürmesi çok önemlidir.(İKV, 2005).

Raporun siyasi kriterler bölümünde sık sık vurgulanan bir başka husus, reformların uygulanmasında aksaklıklar, eksiklikler ve özellikle de düzensizlikler gözlemlendiği yönündedir. Uygulamanın ülke genelinde farklılık gösterdiği, Türkiye'de de sık sık eleştirilen bir husustur. Uygulayıcıların reformları içselleştiremediği bir ortamda tüm kurum ve kuralları ile işleyen bir hukuk devletinden söz etmek mümkün değildir. Bu nedenle kamu görevlilerinin eğitimi ve denetiminin öncelikle ele alınması gereken bir konu olduğu ortaya çıkmaktadır. (İKV, 2005).

2005 İlerleme Raporu, bir önceki İlerleme Raporu'na göre daha az sayıda konu içermekte ancak daha kapsamlı ve ayrıntılı değerlendirmelerde bulunmaktadır. Diğer aday ülkelerin ilerleme raporları incelendiğinde de, süreç ilerledikçe AB'nin giderek ayrıntılar üzerinde yoğunlaştığı görülmektedir.

Çoğunlukla iç hukuk düzenlemeleri ve uygulamadan kaynaklanan sorunların ele alındığı Rapor'da ayrıca, Doğu ve Güney Doğu'da 1999'dan beri iyileşen güvenlik konusunun AB'nin terör örgütü listesinde yer alan PKK'nın yeniden başlattığı şiddet olayları nedeniyle "*kötüleştigi*"ne" dikkat çekilmektedir.

"1999'dan bu yana aşamalı gelişme kaydetmiş olan güvenlik durumu, AB'nin terörist örgütler listesinde yer alan PKK tarafından şiddetin yeniden başlatılmasından bu yana daha hassas hale gelmiştir. Şiddetin düzeyi

yükselmiştir ve güvenlik güçleri ile silahlı gruplar arasında her iki tarafta da can kaybına yol açan silahlı çatışmalar sıkça yaşanmaktadır.

(...)

Güneydoğunun ekonomik, kültürel ve sosyal kalkınmasının ele alınmasına ihtiyaç duyulduğu konusunda artan bir görüş birliğine rağmen, bu hususta az somut ilerleme sağlanmış ve PKK şiddetinin tekrar başlamasından bu yana güvenlik durumu kötüleşmiştir. Yerlerinden edilmiş kişiler çeşitli zorluklarla karşılaşmaya devam etmektedir.”

Türkiye açısından büyük hassasiyet taşıyan bu konuda, Komisyon’un sorunun kaynağını PKK olarak gördüğünü net biçimde vurgulaması, AB kanadında Türkiye’nin haklı tezlerine yönelik olumlu yönde gelişen bir yaklaşım farkını ortaya koymaktadır.

3.1.3. Raporun “Katılım Ortaklığı: Genel Değerlendirme” Bölümü

İlerleme Raporunun bu bölümü, “*Katılım Ortaklığı önceliklerinin genel olarak ne ölçüde karşılandığını özetle değerlendirmektedir.*”

Rapora göre, “*Katılım Ortaklığının öncelikleri, ülkenin gelecek bir kaç yıl içerisinde bu öncelikleri tamamlamasının veya kaydadeğer şekilde ilerletmesinin beklenmesinin gerçekçi olması temelinde seçilmiştir. Bir-iki yıl içinde gerçekleştirilmesi beklenen kısa vadeli öncelikler ile üç-dört yıl içerisinde gerçekleştirilmesi beklenen orta vadeli öncelikler arasında bir ayrıma gidilmiştir.*”

2005 İlerleme Raporu’nun tümüne ilişkin “Katılım Ortaklığı: Genel Değerlendirme” bölümünde en fazla kullanılan sözcükler, “... bazı ilerlemeler göstermiştir. ... Ancak...”, “... biraz iyileşmiştir. ... Ancak...”, “... bazı iyileştirmeler gerçekleşmiştir... Ancak...”, “... çok sınırlı olmuştur...”, “... bazı inisiyatifler alınmış olmakla beraber...”, “... oldukça sınırlıdır...”, “... bazı ilerlemeler gerçekleşmiştir... Ancak...”, “... bazı gelişmeler kaydedilmiştir... Ancak...” şeklindedir. Bu ifade biçimi de göstermektedir ki, AB, Türkiye’nin çabalarının çok sınırlı sonuçlara ulaştığını düşünmekte, önümüzdeki süreçte kriterlere tam uyum ve uygulamayı sağlamasını beklemektedir. Bu durumda Rapor’un ifadesiyle “...bazı ilave ilerlemeler kaydedilmiş olmakla birlikte... önemli ölçüde daha fazla çaba gösterilmesi gerekecektir.”

3.2. “Türkiye ile Katılım Ortaklığı’nın kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair bir KONSEY KARARI için Öneri” ve Eki: “2005 Türkiye Katılım Ortaklığı” (Katılım Ortaklığı Belgesi-KOB)

Katılım Ortaklığı Belgeleri, aday ülkelerin adaylıktan üyeliğe geçiş sürecinde atması gereken somut adımları, gerçekleştirmesi gereken yasal reformları, bir takvim

çerçevesinde belirtmesi nedeniyle önemli bir yol haritasıdır. Bu adımları ne hızda gerçekleştireceği aday ülkenin hükümetinin inisiyatifindedir. Uyum hızı, aday ülkenin üyeliğe geçiş hızını da belirler.

AB Komisyonu'nca hazırlanan ve 9 Kasım 2005 tarihinde yayınlanan, “*Türkiye ile Katılım Ortaklığı'nın kapsadığı ilkeler, öncelikler ve koşullara dair bir KONSEY KARARI için Öneri*”nin “*Açıklayıcı Muhtıra*”sına göre; AB Konseyi 2002 Aralık ayında Kopenhag'daki toplantısında, Türkiye'nin Birliğe katılmaya mukadder bir aday olduğuna ilişkin olarak 1999 yılında Helsinki'de aldığı kararı hatırlatarak, Kopenhag kriterlerini karşılama yönünde Türkiye tarafından atılan önemli adımları büyük bir memnuniyetle karşıladı ve üzerinde daha çalışılması gereken bir dizi öncelikli alanı belirledi. AB Konseyi, AB üyeliğine yönelik hazırlıkları sırasında Türkiye'ye yardımcı olmak üzere Türkiye için katılım stratejisinin güçlendirilmesi gerektiğine karar verdi ve Komisyon'u, ilk defa 2001 yılında kabul edilen Katılım Ortaklığının gözden geçirilmiş hali için öneri sunmaya davet etti.

2003 Mart ayında, Komisyon, daha sonra Konsey tarafından kabul edilen Türkiye ile gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı'nı sundu. Komisyon, 2004 Ekim ayındaki tavsiyesinde, siyasi reform sürecinin sürdürülebilirliğini ve geri dönüşmez niteliğini garanti altına almak amacıyla, AB'nin siyasi reformlardaki ilerlemenin yakından izlenmeye devam etmesi gerektiğini önerdi. Konsey, 2004 Aralık ayında, AB'nin reform süreci açısından öncelikleri belirleyen gözden geçirilmiş Katılım Ortaklığı temelinde siyasi reformlardaki ilerlemenin yakından izlemeye devam etmesi sonucuna vardı.

Bu üçüncü Katılım Ortaklığı, Konsey'in nitelikli çoğunlukla ve Komisyon'un teklifi üzerine, aynı zamanda daha sonra uygun olan belli düzenlemeleri yapmak şartıyla Türkiye'ye tevdi edilmek üzere Katılım Ortaklığındaki ilkeler, öncelikler, orta vadeli hedefler ve şartlar hakkında karar vereceğine dair 390/2001 sayılı Konsey Tüzüğü hükümlerine dayanmaktadır.
(http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_ii/com_559_final_en_tr_partnership.pdf)

KOB, **siyasi kriterleri** sadece **kısa vade** kapsamında değerlendirmiştir. Bir önceki KOB'da da izlenen bu yaklaşım, 1-2 yıl içinde Türkiye'nin siyasi kriterlere tam uyum ve uygulama sağlaması beklentisini yansıtmaktadır. **Ekonomik kriterler** ise hem **kısa vadeli** ve hem de **orta vadeli öncelikler** kapsamında değerlendirilmiştir.

KOB, İlerleme Raporu ile paralellik taşımakta, Rapor'da siyasi kriterlere yöneltilen temel eleştiriler, KOB'da kısa vadede yerine getirilmesi beklenen öncelikler olarak sıralanmaktadır. Türkiye'nin siyasi kriterlere uyumda katettiği mesafeye paralel olarak

Abdullah Dinçkol

bir önceki KOB'da yer alan bir çok konunun güncelleştirilmiş KOB'da yer almadığı, ancak daha önce genel ifadelerle değinilen önceliklerin, İlerleme Raporu'nda olduğu gibi, bu kez daha detaylı olarak ele alındığı görülmektedir.

KOB'da yer verilen öncelikler, yukarıda İlerleme Raporu'nda belirtilen hususlarla tümüyle örtüştüğünden, tekrardan kaçınmak amacıyla burada ayrıca değinmeyeceğim. Bu husus KOB'da "*Türkiye, herhalükarda sonuçta İlerleme Raporu'nda belirlenen tüm konuları ele almak zorundadır.*" şeklinde ifade edilmektedir.

Kısa vadeli öncelikler başlığı altında incelenen "**Genişletilmiş Siyasi Diyalog ve Siyasi Kriterler**", üç alt başlık altında değerlendirilmiştir. Bunlar: "*Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü*", "*İnsan Hakları ve Azınlıkların Haklarının Korunması*", "*Bölgesel Meseleler ve Uluslararası Yükümlülükler*" başlıklarıdır

Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü bölümünde, *Kamu Yönetimi, Sivil-Asker İlişkileri, Yargı sistemi ve Yolsuzlukla Mücadele Politikası* çerçevesinde Türkiye'den beklenenler sıralanmıştır.

İnsan Hakları ve Azınlıkların Haklarının Korunması bölümünde, *İnsan Hakları konusundaki uluslararası hukuka riayet edilmesi, İşkence ve Kötü Muamelenin Engellenmesi, Adalete Erişim, İfade, Dernek Kurma ve Barışçı Toplanma Özgürlüğü, Dini Özgürlükler, Kadın Hakları, Sendikal Haklar ve Doğu ve Güneydoğu'da Durum* çerçevesinde Türkiye'nin kısa vadeli öncelikleri belirlenmiştir.

Bölgesel Meseleler ve Uluslararası Yükümlülükler bölümünde ise *Kıbrıs, Sınır Sorunlarının Barışçı Çözümü ve Ortaklık Anlaşmasından Kaynaklanan Yükümlülükler* çerçevesinde Türkiye'nin kısa vadeli öncelikleri sıralanmıştır.

KOB'a göre, Katılım Ortaklığının uygulanması, Ortaklık Anlaşması'yla oluşturulmuş mekanizmalar çerçevesinde uygun şekilde ve Komisyon'un İlerleme Raporları vasıtasıyla incelenecektir ve Katılım Ortaklığı, gerekli görüldüğünde (AT) 622/98 sayılı Yönetmeliğin 2'nci maddesi uyarınca tadil edilmeye devam edilecektir.

3.3. Avrupa Toplulukları Komisyonu, "Komisyon Bildirimi – 2005 Genişleme Stratejisi Kağıdı" (Strateji Belgesi)

Avrupa Toplulukları Komisyonu, İlerleme Raporu'na ek olarak, 9 Kasım 2005 tarihinde, müzakerelere başlamış aday ülkeler *Türkiye ve Hırvatistan* ile *Batı Balkanlar'daki potansiyel adaylar (Arnavutluk, Bosna-Hersek, Eski Yugoslavya Cumhuriyeti Makedonya, Sırbistan ve Karadağ ve Kosova)* hakkında genel bir genişleme strateji belgesi yayımlamıştır.

(http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package_v/com_561_final_en_strategy_paper.pdf)

Büyük bir bölümü ilgili ülkeler için hazırlanan İlerleme Raporlarının sonuç kısımlarının bir araya getirilmesinden oluşan strateji belgesinde, Komisyonun genişleme sürecine yaklaşımının üç temel ilkesinin “pekiştirme (konsolidasyon)”, “koşulluluk” ve “iletişim” olduğu ifade edilmektedir.

Genişleme Strateji Belgesi'ne göre “*Genişleme her zaman Avrupa projesinin temel bir parçası olmuştur.*” Ayrıca “*Avrupa entegrasyonunun ivmesi korunurken Birliğin yeni üyeleri hazmetme kapasitesinin gözönünde bulundurulması hem Birliğin hem de aday ülkelerin ortak çıkarına olan önemli bir husustur.*”

AB Genişleme strateji belgesi ile aynı zamanda kendisini de rahatlatmaktadır: “*Görünürde aynı anda büyük bir grup ülkeyi kapsayan genişlemeler yoktur. Türkiye ile katılım müzakereleri uzun vadeli bir süreçtir. Batı Balkanlar, AB yolunda değişik aşamalarda bulunan daha küçük ülkeleri içermektedir. Gelecekteki genişlemelerin hızı, yeni üyelerin kolay bir şekilde **hazmedilmesini** sağlamak için, her bir ülkenin sıkı standartları karşılamadaki performansına bağlı olacaktır.*”

Strateji Belgesi'ne göre, “*Genişleme hızı AB'nin hazmetme kapasitesini gözönünde bulundurmalıdır. Genişleme, Ortak ilkelere, politikalara ve kurumlara dayanan bir projenin paylaşımı ile ilgilidir. Birlik, kurumları arasında adil bir dengeye göre hareket edecek ve karar verecek şekilde kapasitesini sürdürmeyi temin etmeli; bütçe sınırlarına saygı göstermeli; iyi işleyen ortak politikalar uygulamalı ve bunların amaçlarına erişmelidir.*”

AB kriterleri çerçevesinde her adayın kendi koşulları kapsamında değerlendirileceği belirtilmiştir. Bir başka ifade ile AB, katılım sürecini aynı ilkeler ve ortak çerçeve temelinde şekillendirmekte, ancak her aday ülkeyi münferit ilerlemesi ve kendine özgü şartlar doğrultusunda değerlendirmektedir. Belge'de ayrıca, Türkiye'deki reform sürecinin desteklenmesinin devam edeceği, Türkiye ile yürütülen katılım müzakerelerinin uzun dönemli bir süreç olduğu vurgulanmaktadır. Komisyon, bir adayın ancak tüm AB kriterlerine tamamen uyması halinde AB üyesi olabileceğini ve süreç boyunca çok iyi bir iletişim stratejisi uygulanacağını da ifade etmektedir. (İKV, 2005).

Türkiye'nin siyasi, ekonomik ve müktesebata uyum yönündeki performansının değerlendirildiği kısımda, İlerleme Raporu'nda yer alan analizler tekrarlanmış; ancak değişimin hızının 2005'te yavaşladığı üzerinde de durulmuştur. Bunun yanı sıra, müktesebat uyumu ile ilgili olarak yeni yasa ve düzenlemelerin AB müktesebatından

uzaklaşmaması gerektiği uyarısı yapılmış ve pek çok alanda kaydedilen ilerlemeye rağmen AB müktesebatına uyumda Türkiye'nin henüz ilk aşamalarda olduğu belirtilmiştir:

“AB yasal düzenininin (müktesebat) kabulü ve uygulanması konusunda, Türkiye'nin uyumlaştırma süreci çeşitli alanlarda ilerleme kaydetmiş olmakla birlikte bir çok alanda erken bir aşamada bulunmaktadır. Tüm alanlarda ilave çalışmaya ihtiyaç vardır; yeni mevzuat müktesebattan uzaklaşmamalıdır ve Türk olmayan hizmet sağlayıcılarına ve ürünlerine karşı ayrımcılık veya AB üyesi ülkelere farklı muamele sona erdirilmelidir. Gümrük Birliğinden kaynaklanan taahhütlere uyulmalıdır. İdari ve adli kapasite, ülkede uygulamaya konan AB kurallarının uygulanması için güçlendirilmelidir.”

Strateji belgesine göre, Katılım Ortaklığı Belgesi'nde yer alan hususlar temel öncelikleri teşkil etmektedir. Bu hususlar aynı zamanda sürecin “koşulluluk” ilkesinin somut ifadesidir. Bu nedenle, KOB'da yer alan tüm önceliklerin çok dikkatli bir şekilde okunması ve değerlendirilmesinde büyük fayda vardır. (İKV, 2005).

Belge'de gayet açık bir ifadeyle, “Ankara Antlaşmasına Ek Protokolün imzalanması Türkiye'yle katılım müzakerelerine başlanması için bir önkoşuldu. AB Protokolün uygulanmasını yakından izleyecek ve bunu, taşıma vasıtaları üzerindeki dahil, malların serbest dolaşımı üzerindeki bütünü kısıtlamaların kaldırılması başta olmak üzere 2006'da değerlendirecektir.” denilmektedir. Bu konu Türkiye'nin KKTC ve AB ilişkileri başta olmak üzere, AB taahhütlerine yönelik stratejisini bir an önce belirlemesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Diğer yandan belgede, müzakerelerin Konseyin mutabık olduğu, yöntemi ve rehber ilkeleri sarıh ve titiz müzakere çerçeveleri temelinde yürütüleceği belirtilmektedir. Bu alandaki aksamalar, katılım müzakerelerinin askıya alınabilmesi “**müeyyidesi**” ile karşılaşılabilecektir:

“Müzakereler ülkelerin kendi özelliklerine dayanacak ve hızı ülkelerin üyelik şartlarını yerine getirmedeki ilerlemesine bağlı olacaktır. Birlik iki ülkenin de siyasi kriterlere tam uyumunu ve müzakereler boyunca daha fazla ilerleme için çalışmalarını beklemektedir. Birliğin temelini oluşturan, özgürlük, demokrasi, insan hakları ve temel özgürlüklere saygı ve hukukun üstünlüğü ilkelerinin ülkelerden herhangi biri tarafından ciddi ve devamlı bir biçimde ihlal edilmesi durumunda, katılım müzakereleri askıya alınabilir. Üye ülke olmak için, her iki ülkenin Birliğin Müktesebatını kabul etmesi gerekecektir. Bütünü katılım müzakerelerinde olduğu gibi, özel düzenlemeler üzerinde anlaşılabilir.

Birlik, her bir faslın geçici kapatılması ve uygun olduğu yerde açılması için performans kriterleri belirleyecektir. Komisyon, ekonomik alandaki fasıllar için değerlendirilecek performans kriterleri arasında, Türkiye için Gümrük Birliği ve Ek Protokol dahil, ortaklık anlaşmalarından ve işleyen bir Pazar ekonomisi olma kriterinden kaynaklanan Birliğe ve bütün üye devletlere karşı ahdi yükümlülüklerin yerine getirilmesine özel bir dikkat gösterecektir. Daha ileri bir aşamada Komisyon bir aday ülkenin bu yükümlülükleri ya da kriterleri artık yerine getirmediğine karar verirse, ilgili fasıllarda katılım müzakerelerinin askıya alınmasını üye devletlere önerebilecektir.”

Belge’de yer alan önemli hususlardan biri de, 20 Ekim 2005 tarihinde başlayan tarama sürecinin, 2006 yılının sonbaharında tamamlanacağını öngörülmesidir. Bu somut öngörü üyelik süreci dinamikleri açısından Türkiye için olumlu ve ivme kazandırıcı bir yaklaşımdır.

KAYNAKÇA

ATAUM Araştırma Grubu, “AB 2003 Yılı İlerleme Raporları ve Genişleme Stratejisi Belgesi ile İzleme Raporlarında Türkiye Dışındaki Aday Ülkelerin Durumu”, Ankara Üniversitesi, Avrupa Toplulukları Araştırma ve Uygulama Merkezi (ATAUM), Aralık 2003, [http://www.diplomatikgozlem.com/indexarsiv.asp?kategori=AVRUPA BİRLİĞİ](http://www.diplomatikgozlem.com/indexarsiv.asp?kategori=AVRUPA_BİRLİĞİ) (10.12.2005).

Avcı G. / Gökler, O., “İlerleme Raporu Sonrasında Türkiye-AB İlişkilerine Yönelik Beklentiler”, Koç Yatırım, Politik Yorum, 15 Ekim 2004.

BAŞYURT, E., “AB'nin 'korku' raporu: Türkiye'yi bağlayın”, <http://www.aksiyon.com.tr/detay.php?id=16671> (6.11.2004).

DİNÇKOL, A., “Siyasal ve Sosyal Yönleriyle İlerleme Raporu”, İstanbul Ticaret Üniversitesi - “2004 Yılı Türkiye İlerleme Raporu Paneli” (Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Kriterler), 09 Kasım 2004, İstanbul. (Yayımlanmamış tebliğ).

FAZLIOĞLU, Ö. / AKTAN, U., “2005 Yılı İlerleme Raporu ve Katılım Ortaklığı Belgesinin Kopenhag Siyasi Kriterleri Çerçevesinde Ön Değerlendirmesi”, TEPAV/EPRİ, Dış Politika Etütleri, AB Çalışma Grubu, Ankara, 9 Kasım 2005,

Abdullah Dinçkol

http://www.tepav.org.tr/download/FINAL_ilerleme_raporu_ekonomik_kriterler2005.pdf

İKV, “*AB Komisyonu’nun 2005 Yılı Türkiye İlerleme Raporu ve Katılım Ortaklığı Belgesinin Siyasi ve Ekonomik Kriterleri İle 2005 Yılı Genişleme Strateji Belgesinin Türkiye’ye İlişkin Bölümlerine Yönelik İKV Değerlendirmesi*”, <http://www.ikv.org.tr/pdfs/IR-KOBsiyasi-ekonomikgenel-degerlendirme.pdf> (25.11.2005).

OTDÜ, Avrupa Birliği Ofisi, “*İlerleme Raporu*”, http://www.abofisi.metu.edu.tr/ilerleme_raporu.htm (25.11.2005).

<http://www.deltur.cec.eu.int/kankara.rtf> , (25.11.2005)

http://www.tribeca.com.tr/delturtest/_webpub/katma_protokol.doc , (25.11.2005)

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/ (25.11.2005)

http://europa.eu.int/comm/enlargement/report_2005/pdf/package/sec_1426_final_en_progress_report_tr.pdf (25.11.2005)